

บทที่ ๕

สรุปและขอเสนอแนะ

การศึกษาเปรียบเทียบคูสมรสถ์กำลังปฏิบัติการวางแผนครอบครัวกับคูสมรสถ์ที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต ทั้งในเขตชนบท เขตเมืองอื่น ๆ และกรุงเทพมหานคร นี้มีจุดมุ่งหมายที่จะทราบถึงปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรต่าง ๆ ในแต่ละสภาพแวดล้อมของเขตที่อยู่อาศัยนั้นน่าจะมีผลกระทบต่อปฏิบัติการวางแผนครอบครัว และการเลือกวิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบใดแบบหนึ่ง

ในการศึกษาครั้งนี้ได้อาศัยข้อมูลจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรของประเทศไทย ซึ่งดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งส่วนที่เป็นการศึกษาวิจัยในเขตชนบท และเขตเมือง ระหว่างปี ๒๕๑๕ - ๒๕๑๖ อันเป็นการวิจัยรอบที่สองของโครงการนี้

ผลการศึกษาปรากฏว่า จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันมีส่วนสัมพันธ์กับการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวของคูสมรสถ์ทั้ง ๒ กลุ่ม คูสมรสถ์ในกลุ่มที่มีบุตร ๔ - ๖ คน เป็นผู้กำลังปฏิบัติการวางแผนครอบครัวสูงสุดร้อยละ ๒๔.๔ ในเขตชนบท ๕๒.๘ ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๖๔.๕ ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนคูสมรสถ์ที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในทั้ง ๓ เขต มีความแตกต่างกับเพียงเล็กน้อยระหว่างกลุ่มที่ไม่มีบุตรและมีบุตร ๑ - ๓ คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ พิจารณาโดยส่วนรวมพบว่าอัตราส่วนร้อยละเฉลี่ยของคูสมรสถ์กำลังปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานครจะสูงกว่าคูสมรสถ์ในเขตเมืองอื่น ๆ และเขตชนบท คือ ๔๘.๕, ๔๐.๑ และ ๒๐.๖ ตามลำดับ และพบผลการศึกษาในขบวนการเดียวกันนี้ กับกลุ่มคูสมรสถ์ที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตได้แก่ร้อยละ ๔๒.๕ ในเขตกรุงเทพมหานคร ๓๘.๓ ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๓๔.๑ ในเขตชนบท เพื่อที่จะทราบว่าปัจจัยใดบ้างมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวของคูสมรสถ์ศึกษา จึงพิจารณาแต่ละปัจจัยคือ

ด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจพบว่า ทุก ๆ กลุ่มอาชีพอัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่กำลังปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตเมืองอื่น ๆ จะอยู่ในกลุ่มที่มีบุตร ๔ - ๖ คน สูงที่สุด ส่วนในเขตชนบทไม่พบความแตกต่างทั้งในกลุ่มที่มีบุตร ๑-๓ คน และ ๔ - ๖ คน สำหรับการศึกษาคู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในอนาคตที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตเมืองอื่น ๆ ทุก ๆ วิชาชีพส่วนใหญ่ เช่นช่างฝีมือ บริการข้าราชการ และกรรมกร ต้องการจะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวตั้งแต่มังไม่มีบุตร ถึงมีบุตร ๑ - ๓ คน แต่ในเขตชนบทกลุ่มที่สามประกอบอาชีพค้าขาย จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวสูงในกลุ่มที่มีบุตร ๔ - ๖ คน

ด้านปัจจัยทางสังคมพบว่า ในกลุ่มคู่สมรสที่ไม่มีการศึกษาและมีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๔ ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก คืออัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่กำลังปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในทั้ง ๓ เขตสูงในกลุ่มของคู่สมรสที่มีบุตร ๔ - ๖ คน และในกลุ่มที่มีการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ขึ้นไป มีอัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่กำลังปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวสูงในกลุ่มที่มีบุตร ๑ - ๓ คน ส่วนคู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตเมืองอื่น ๆ ในทุกระดับการศึกษา มีอัตราส่วนร้อยละของคู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวใกล้เคียงกันระหว่างกลุ่มที่ไม่มีบุตรและมีบุตร ๑ - ๓ คน เช่น กลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ ๕ - มัธยมศึกษาปีที่ ๓ และมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ขึ้นไปนั้น คู่สมรสจะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวสูงขณะที่ยังมีไม่มีบุตร หรือมีบุตรเพียง ๑ - ๓ คนเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่าในเขตกรุงเทพมหานคร คู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในอนาคตจะต่ำกว่าเขตอื่น ๆ ในกลุ่มที่มีการศึกษาสูง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่ามีผู้ที่กำลังปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวอยู่แล้วในเขตกรุงเทพมหานคร สูงกว่าทุก ๆ เขต

สำหรับการทำงานนอกบ้านของสตรีนั้น มีความแตกต่างกันพอสมควรในกลุ่มที่

ทำงานกับผู้ที่มิได้ทำงาน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่มีบุตรที่มีชีวิตที่คนก็ตาม ในทั้ง ๓ เขตอัตราส่วน ร้อยของคู่สมรสที่กำลังปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในกลุ่มผู้ที่ทำงานสูงกว่ากลุ่มผู้ที่ไม่ทำงาน และเมื่อพิจารณาจำนวนบุตรที่มีชีวิตพบว่า อัตราส่วนร้อยของคู่สมรสที่กำลังปฏิบัติกรวาง แผนครอบครัวสูงในกลุ่มผู้ที่มีบุตร ๔ - ๖ คน ทั้ง ๒ กลุ่ม แต่ผลการศึกษาคู่สมรสที่จะ ปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในอนาคตพบว่า มีอัตราส่วนร้อยโดยเฉลี่ยของคู่สมรสที่จะ ปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในกลุ่มผู้ที่ไม่ทำงานสูงกว่ากลุ่มผู้ที่ทำงาน และกลุ่มผู้ทำงาน นั้นจะปฏิบัติสูงในกลุ่มที่ไม่มีบุตร ส่วนกลุ่มผู้ที่มีได้ทำงานจะเป็นกลุ่มที่มีบุตร ๑ - ๓ คน

คานัจจัยประชากร ปรากฏว่าอัตราส่วนร้อยของผู้ที่กำลังปฏิบัติกรวางแผน ครอบครัวในทั้ง ๓ เขต คู่สมรสที่ภรรยาอายุน้อยจะค่อนข้างต่ำ และสูงในกลุ่มที่มีอายุ มากขึ้น ระหว่างช่วงอายุ ๒๕ - ๓๔ ปี กับ ๓๕ - ๔๔ ปี ส่วนในกลุ่มที่มีอายุ ๔๕ ปีขึ้นไป จะลดลง เมื่อพิจารณาตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตพบว่าทุกกลุ่มอายุของภรรยา คู่สมรสมีการ ปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวมากที่สุด ในกลุ่มที่มีบุตรที่มีชีวิต ๔ - ๖ คน ซึ่งไม่ต่างกันทั้ง ในเขตชนบท เขตเมืองอื่น ๆ และเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนการศึกษาคู่สมรสที่จะปฏิบัติ กรวางแผนครอบครัวในอนาคตของทุก ๆ เขต จะเห็นได้ว่าในกลุ่มที่ภรรยาอายุระหว่าง ๑๕ - ๒๔ ปี มีอัตราส่วนร้อยโดยเฉลี่ยที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวสูงที่สุด และเมื่อ พิจารณาคู่สมรสที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ไปว่าจะเป็นกลุ่มที่ไม่มีบุตร หรือมีบุตร ๑ - ๓ คน ก็ตาม พบว่าอัตราส่วนร้อยของคู่สมรสที่จะปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในทั้ง ๓ เขต กลุ่ม ที่มีอายุ ๑๕ - ๒๔ ปีจะสูงกว่ากลุ่มที่มีอายุ ๒๕ - ๓๔ ปี

ผลการศึกษาค่าการเลือกใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิของคู่สมรสที่กำลังปฏิบัติกร วางแผนครอบครัวโดยพิจารณาปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร ในแต่ละเขต ไม่มีผลต่อการเลือกใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิแตกต่างกัน พอจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า คู่สมรส ที่กำลังปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวในเขตชนบทมีการเลือกใช้วิธีป้องกันแบบชั่วคราวค่อนข้าง สูงกว่าแบบถาวร ในขณะที่เดียวกันที่คู่สมรสในเขตเมืองอื่น ๆ เลือกใช้วิธีถาวรสูงกว่า

วิธีชั่วคราว และในเขตกรุงเทพมหานครมีการใช้วิธีป้องกันทั้ง ๒ แบบใกล้เคียงกัน ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่าคู่สมรสในเขตชนบทยังไปต้องการที่จะยุติการมีบุตรทันทีทันใด เมื่อมีบุตรตามจำนวนที่ต้องการแล้ว โดยทั่วไปคนชนบทนิยมมีบุตรหลายคนเพื่อจะได้อาศัยแรงงานจากบุตรไว้ช่วยทำงานในไร่นา หรือไว้สำหรับเป็นที่พึ่งพาอาศัยเมื่อยามคนแก่เฒ่า หรืออาจจะเนื่องมาจากคนในชนบทยังเชื่อถือในความคิดแบบเก่าไม่กล้าใช้วิธีผ่าตัดทำหมัน เพราะกลัวว่าจะมีผลเกิดขึ้นภายหลังที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพร่างกาย เป็นต้น และที่สำคัญน่าจะเป็นเพราะว่าการให้บริการด้านการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวทั้งของหน่วยราชการและเอกชน ที่เป็นวิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราวนี้มีแหล่งให้บริการแพร่หลายทั่วถึงทุกท้องถิ่นมากกว่าวิธีถาวร เช่น สถานีอนามัย สถานผดุงครรภ์ สุขศาลา ฯลฯ ส่วนวิธีป้องกันแบบถาวรนั้นมีเฉพาะตามโรงพยาบาลในเขตเมืองเท่านั้น ทั้งนี้ถ้าคู่สมรสต้องการที่จะเลิกใช้วิธีถาวรก็อาจจะรับปฏิบัติได้ยาก จึงต้องยอมรับปฏิบัติวิธีชั่วคราวต่าง ๆ เช่น ยาคุมกำเนิดแบบรับประทาน การใส่ห่วงอนามัย และยาฉีดยา เป็นต้น จากแหล่งให้บริการที่อยู่ใกล้ที่สุดสำหรับในเขตเมืองอื่น ๆ และเขตนครหลวง การให้บริการวิธีป้องกันทั้ง ๒ แบบมีแหล่งให้บริการมากมายเพียงพอที่คู่สมรสสามารถเลือกใช้ได้ง่ายและสะดวกเท่าเทียมกัน

ส่วนผลการศึกษาคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตกับการเลือกใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิ พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัดในทั้ง ๓ เขต และเมื่อนำปัจจัยแต่ละด้านเข้ามาพิจารณาแล้วปรากฏว่าไม่พบความแตกต่างไปจากเดิม คือคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตทุก ๆ เขตต่างก็จะเลือกใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบชั่วคราวมากกว่าแบบถาวร ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะว่าคู่สมรสกลุ่มนี้เป็นคนรุ่นหนุ่มสาวส่วนใหญ่ ยังไม่ได้ปฏิบัติการวางแผนครอบครัวแต่จะปฏิบัติในอนาคต ได้ตระหนักถึงปัญหาการมีบุตรมาก จึงคิดที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวเป็นการชั่วคราว หรืออาจจะมีอิทธิพลอื่น ๆ ประกอบด้วย เป็นต้นว่าการได้รับแรงจูงใจในการโฆษณาวิธีป้องกันแบบใดแบบหนึ่งเป็นสำคัญ จาก

ข้อเท็จจริงบางประการก็มีแนวโน้มให้เห็นว่า การให้บริการวางแผนครอบครัวของหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นวิธีป้องกันแบบชั่วคราวเพราะสามารถให้บริการได้ง่ายและสะดวกมากกว่า ประชาชนทั่วไปรู้จักกันดี อีกประการหนึ่งวิธีป้องกันแบบชั่วคราวมีประสิทธิภาพดีพอสมควร เช่น ใช้เพื่อเว้นระยะการตั้งครรภ์ให้ทางพอสมควร หรือใช้เพื่อเลือกเวลามีบุตรเฉพาะที่ต้องการจะมี รวมทั้งปลอดภัยไม่มีอันตรายแม้จะใช้ติดต่อกันนาน ๆ หรืออาจจะพิจารณาผลการศึกษานี้ได้อีกแง่หนึ่งว่า เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับความคิดเห็นค่าการณล่วงหน้าของคู่สมรสที่จะเลือกใช้นอนาครค ควยเหตุนี้คู่สมรสส่วนใหญ่อาจจะยังไม่ตัดสินใจ จึงเลือกคำตอบวิธีใดวิธีหนึ่งที่ตนแน่ใจก่อน แต่เมื่อถึงเวลาที่จะปฏิบัติจริง ๆ แล้วก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไป เลือกใช้วิธีป้องกันแบบถาวรก็ได้ ทั้งนี้เพราะเป็นวิธีที่ให้ผลแน่นอนที่สุดในการหยุดการมีบุตรอีกต่อไป

สำหรับการศึกษารังนี้จะเห็นได้ว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจอาชีพของสามี มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวของคู่สมรสในทั้ง ๓ เขต ปัจจัยทางสังคมในส่วนที่เกี่ยวกับระดับการศึกษาของภรรยา และการทำงานนอกรบ้านของสตรี รวมทั้งปัจจัยทางประชากรอันได้แก่ จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และอายุปัจจุบันของภรรยา ก็มีสัมพันธ์กับการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวของคู่สมรสที่อยู่ในแต่ละเขต ซึ่งสนับสนุนตามข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ปัจจัยดังกล่าวนี้ ไม่มีผลต่อการเลือกใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบใดแบบหนึ่ง แลกต่างกันไป ทั้งคู่สมรสที่กำลังปฏิบัติการวางแผนครอบครัว และคู่สมรสที่จะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตที่อยู่ในทุก ๆ เขต ไม่เป็นไปตามข้อสมมติฐานดังกล่าว

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษายังไม่อาจกล่าวสรุปได้ว่า ปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งมีผลการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวมากที่สุดได้ เพียงแต่ทราบว่าปัจจัยที่น่าจะศึกษาเหล่านี้มีส่วนสัมพันธ์กับการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวของคู่สมรสที่กำลังปฏิบัติ และจะปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคตทั้ง ๓ เขตดังกล่าว จึงควรที่จะมีการศึกษาให้ละเอียดลึกซึ้งมากกว่านี้เพื่อที่จะได้เห็นข้อที่นาสนใจต่าง ๆ ในคาบการปฏิบัติการวางแผนครอบครัว และสามารถที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

ข้อเสนอแนะ

๑. ในด้านการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติกรวางแผนครอบครัว น่าจะได้มีการศึกษา เหตุผลหรือแรงจูงใจให้ปฏิบัติกรวางแผนครอบครัว โดยเลือกใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิแบบใดแบบหนึ่งประกอบไปด้วยกัน เพราะจะทำให้สามารถที่จะทราบเหตุผลต่อเนื่องกันไป ซึ่งผู้ศึกษามีได้นำมาพิจารณา จึงทำให้ไม่ทราบข้อเท็จจริงที่มีส่วนสำคัญยิ่งไป

๒. ปัจจัยที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง เป็นค้นว่า ปัจจัยทางจิตวิทยาที่สำคัญ อันได้แก่ทัศนคติต่อการปฏิบัติกร ความต้องการมีบุตรเพิ่ม จำนวนบุตรในอุดมคติ ฯลฯ และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น อิทธิพลของสื่อสารมวลชน ซึ่งน่าจะมีส่วนสัมพันธ์ที่นาสนใจยิ่ง เพื่อที่จะทราบถึงปัจจัยที่อาจจะยังผลต่อการปฏิบัติกรวางแผนครอบครัวของคู่สมรสในแต่ละเขตให้กว้างขวางมากขึ้น จึงควรรนำปัจจัยต่าง ๆ ศึกษาเพิ่มเติมในครั้งต่อไป

๓. สำหรับการศึกษาคั้งนี้ผู้ศึกษาอาจจะแบ่งกลุ่มแต่ละปัจจัยที่สำคัญขนาดใหญ่เกินไป ซึ่งอาจจะทำให้ไม่สามารถเห็นข้อแตกต่างได้อย่างชัดเจนในแต่ละเขตที่ศึกษา หรือไม่ละเอียดลึกซึ้งเพียงพอ รวมทั้งส่วนใหญ่มิรวมคำถามไม่ทราบ และไม่ตอบ ซึ่งอาจจะมีความสำคัญอยู่ด้วย

ข้อเสนอแนะเหล่านี้อาจจะช่วยทำให้ผู้ที่ทำการศึกษาในเรื่องนี้พิจารณาเป็นแนวทางที่จะปรับปรุงแก้ไขให้การศึกษาวิจัยสมบูรณ์ดียิ่งขึ้นต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย